

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกล่าม
ตำบลหนองบัว อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม¹

ชญานุช พุทธิเสน²

ผศ.ดร.มุฮัมหมัดอิลยาส หล้าปริง³

ผศ.ดร.ปรัชญา ชุ่มนาเสียว⁴

ดร.สุชาติ ศรียารัตน์⁵

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งบ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งบ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีปัจจัยภายในชุมชน ด้านทุนมนุษย์โดยชุมชนบ้านโคกล่ามมีผู้นำที่มีภาวะความเป็นผู้นำ ด้านทุนสังคมชุมชนบ้านโคกล่ามเป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่กันแบบเครือญาติ มีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมตามจารีตประเพณีท้องถิ่นคนในชุมชนมีความสามัคคี มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ด้านทุนกายภาพ มีโครงสร้างพื้นฐานในการดำรงชีวิตครบถ้วน ด้านทุนธรรมชาติ มีพื้นที่ทำการเกษตร และมีพื้นที่สาธารณะไว้สำหรับปลูกหม่อน ทุนการเงิน มี 3 กองทุน มีกิจกรรมการพัฒนาในชุมชน คือการจัดเวทีประชาคม การจัดทำแผนชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อแสดงการยกย่องเชิดชูกิจกรรมการขับเคลื่อนหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียง ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง เกิดจากองค์ประกอบของชุมชนหลายๆอย่างรวมกัน ก่อให้เกิดชุมชนที่มีความสามัคคีและเป็นชุมชนที่มีความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งเหล่านี้รวมกันเป็นองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น คนในชุมชนมีความสุข เป็นชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน

บทนำ

การพัฒนาที่มุ่งเน้นไปยังการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกระแสหลักเป็นภาพมายาด้านวัตถุที่ไม่ได้คำนึงถึงความสุขทางจิตใจและจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ มองเพียงแค่เงินตรา แต่ไม่เห็นคุณค่าของฐานทรัพยากร ถือเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (วิสุทธิ, 2558) เนื่องจากการ

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกล่าม อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

⁵ อาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางดังกล่าวนี้ อาจละเลยการพัฒนาในมิติสังคมและวัฒนธรรม ทำให้คนในสังคมพึ่งตนเองได้น้อยลง ทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างเต็มที่ การพัฒนาในอดีตจึงเป็นการพัฒนาที่มองข้ามชุมชนซึ่งเป็นรากฐานของความเข้มแข็งในการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาที่ผ่านมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 - 10 (พ.ศ. 2540 - 2554) ได้เน้นการพัฒนาแบบองค์รวม โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของพัฒนา และสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศอย่างรอบด้าน ขณะเดียวกัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาค้นสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยสร้างภูมิคุ้มกันให้คนไทยและสังคมไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย รวมถึงการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง สนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิด และกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ด้วยการพึ่งพาตนเองที่คำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากรภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในชุมชน และการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ช่วยพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) เพื่อให้การพัฒนาประเทศไทยเป็นไปอย่างยั่งยืน จึงต้องเริ่มจากการใช้จุดแข็งในสังคมและทุนทางสังคมที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ประเด็นเรื่อง “ชุมชนเข้มแข็ง” จึงได้รับการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงเป็นอย่างมากในฐานะที่เป็นทางเลือกที่สำคัญของการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง โดยการเพิ่มศักยภาพของคนและชุมชนให้เข้มแข็ง ส่งเสริมการรวมกลุ่มเป็นองค์กรควบคู่กับการสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและเพิ่มรายได้ ชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นหนทางที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ชุมชนบ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นชุมชนที่ดำเนินการแก้ไขปัญหาตนเอง ด้วยการพึ่งตนเอง มีวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดความสามัคคี คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ชุมชนมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน จนได้รับคัดเลือกเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ “พออยู่พอกิน” ระดับจังหวัด ประจำปี 2559 และเป็นหมู่บ้านเดียวในตำบลหนองบัว ที่เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโคกล่าม เพื่อศึกษาองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งของ บ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งของ บ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม”

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามแนวทางชุมชนเข้มแข็ง บ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ในประเด็นสำคัญ 2 ประเด็นดังนี้

- 1.บริบทชุมชนบ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
- 2.องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งบ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตด้านประชากร

ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informants) คือ ตัวแทนภาคประชาชน พัฒนาการอำเภอ นักวิชาการพัฒนาชุมชน ปลัดตำบล เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนของ อบต.หนองบัว และผู้นำกลุ่มในชุมชนรวม จำนวน 11 ท่าน

ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการทบทวนครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2561 ถึงเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2561 รวมเป็นระยะเวลา 2 เดือน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบและสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ส่งผลให้ชุมชนบ้านโคกล่ามเป็นชุมชนเข้มแข็ง
2. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการพัฒนาชุมชน และสามารถนำไปเป็นทางเลือกให้ชุมชนที่ยังอ่อนแออยู่ นำไปเป็นแนวทางพัฒนาให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง :การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคามในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องประมวลสรุปนำมาเป็นแนวทางในการวิจัยโดยมีกรอบแนวคิดและทฤษฎีในการวิจัยดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชน คือ ขบวนการแห่งการกระทำทางสังคม ซึ่งประชาชนในชุมชนนั้นร่วมกันจัดการวางแผนและลงมือกระทำการเอง พิจารณาให้รู้ชัดว่า กลุ่มหรือเอกชนมีความต้องการหรือขาดแคลนอะไร มีปัญหาอะไรซึ่งเป็นปัญหาร่วมกัน แล้วจึงจัดทำแผนเพื่อขจัดความขาดแคลนหรือบำบัดความต้องการ หรือแก้ปัญหาดังกล่าว โดยที่พยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ให้มากที่สุดและถ้าจำเป็น อาจขอความช่วยเหลือจากภายนอก คือ รัฐ หรือองค์กรอื่น เพียงเท่าที่จำเป็น(องค์การบริหารวิเทศกิจของสหรัฐอเมริกา,2505) การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (Directed Change) ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้น ย่อมต้องเป็นผลดีสำหรับกลุ่มชนหรือชุมชน การพัฒนาจึงอาจเรียกได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา (Desired Change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ถูกพอกพูนด้วยค่านิยม (Value Loaded Change) ตามระบบค่านิยมของชุมชนซึ่งเป็นเครื่องกำหนดความมีคุณค่าหรือไร้คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ(สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ,2515)การพัฒนาชุมชน คือ ขบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้

เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน ยั่วยุ และส่งเสริมประชาชนในชนบท ให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้นและเสริมสร้างท้องถิ่นให้ก้าวหน้า ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการดูแลตนเองตามระบอบประชาธิปไตย (พจน์ บุญรัตพันธ์, 2515)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาชุมชน คือ กระบวนการส่งเสริมให้ชุมชนเจริญขึ้นดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมรวมถึงการพัฒนาด้านวัตถุและด้านจิตใจไปพร้อมๆกัน โดยอาศัยความร่วมมือกำลังของประชาชนร่วมคิดร่วมทำในกิจกรรมการพัฒนา มีการบริหารจัดการและวางแผนพัฒนาชุมชนและการแก้ปัญหาในชุมชน โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหน่วยงาน องค์กรภายนอก

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็งหมายถึงการที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาของชุมชนซึ่งทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง หรือเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบต่อผู้ภายนอกชุมชน สำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิดร่วมทำ และมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2544, หน้า 46)

กล่าวโดยสรุป ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือมีการพัฒนาให้ดีขึ้น โดยผ่านการประชาคมโดนคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกัน มีการช่วยเหลือพึ่งพากันเองในชุมชน ในชุมชนมีกิจกรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

แนวคิดองค์ประกอบและลักษณะความเป็นชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง สิ่งต่างๆที่ประกอบรวมกันจึงจะเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง คุณสมบัติต่างๆของการเป็นชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ คนในชุมชนต้องเป็นคนที่มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ สมาชิกช่วยกันเรียนรู้ หรือเรียนรู้เป็นกลุ่ม มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง ซึ่งอยู่นอกชุมชนและความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดร่วมกันเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีภาวะผู้นำชุมชน คือ ผู้นำเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิก ให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ไม่ผูกขาดกับความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียวพร้อมที่จะเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ฝึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่นและร่วมกันทำประโยชน์เพื่อชุมชน มีจิตสำนึกชุมชน หรือเป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ คือสมาชิกสำนึกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชนมีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ กับบุคคลอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกันและเป็นมิตรภาพยอมรับในศักยภาพของกันและกัน และยอมรับในความแตกต่างหลากหลายระหว่างสมาชิก มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนร่วม มีจิตวิญญาณชุมชน คือการที่สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน ห่วงแผนชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น วัตถุประสงค์หรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่าง ๆ ทำให้ชุมชนมีจิตใจเหมือนเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง ความมีจิตวิญญาณของชุมชนทำให้เกิดความปิติ ความสุขอย่างล้นเหลือ และเป็นพลังอย่างมีไพเราะ เป็นพลังเยียวยา ที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุข ดังนั้น จิตวิญญาณชุมชน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการมีจิตสำนึกชุมชนซึ่ง

นอกจากจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งโดยตรงแล้ว ยังเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชนในด้านอื่น ๆ ด้วย เพราะเป็นเสมือนการทำให้สมาชิกในชุมชนมีจิตใจที่แข็งแกร่ง มีความพร้อมที่จะรวมพลังกันเพื่อพัฒนาชุมชนต่อไป เมืองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือประชาชนรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึกชุมชนและจิตวิญญาณชุมชนผนึกกำลังกันเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาชุมชนซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกันไม่ใช่ต่างคนต่างทำ มีการจัดการชุมชนที่ดี คือสมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้ วางแผน จัดกระบวนการดำเนินงานและประสิทธิผลการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ ทำให้องค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีเครือข่ายชุมชน คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการประชาสัมพันธ์ด้วยความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและจิตวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้มีพลังเข้มแข็ง เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ สมาชิกและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือหรือพึ่งตนเองได้ ในทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมและวัฒนธรรมทั้งในยามปกติและประสบกับภาวะวิกฤตต่าง ๆ อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่พึงประสงค์ เป็นชุมชนสงบสุข (solidarity) ชุมชนเข้มแข็งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมและมีความสุข เมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชนและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ ก็ทำให้คนและชุมชนมีความสงบ บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน(โกวิทย์ พวงงาม,2553) ความเข้มแข็งของชุมชนนั้นมีลักษณะและองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน และที่สำคัญแม้ชุมชนจะมีลักษณะที่ใกล้เคียง พื้นที่ใกล้เคียง ก็เชื่อว่าชุมชนนั้นจะมีลักษณะความเข้มแข็งและองค์ประกอบเหมือนกัน ชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้นต้องมีลักษณะเป็นประชาคมสูง โดยประชาคมจะมีส่วนร่วมในการถกทอความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน และประชาสังคมที่เข้มแข็งจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบเหล่านี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปริญญา สิงห์เรือง (2551) ศึกษาวินิจฉัยเรื่อง ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาบ้านดอนหมู ตำบลขามเปี้ย อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้าง ชุมชนเข้มแข็งของบ้านดอนหมู เกิดจากการที่ชุมชนได้เริ่มริคิดค้นกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่ ประสบอยู่ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบเครือญาติที่ แน่นแฟ้น การนับถือผู้อาวุโสและภาวะผู้นำเป็นตัวขับเคลื่อนทำให้เกิดกิจกรรม และสามารถ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างประสบความสำเร็จ ซึ่งวัดได้จากคุณภาพคนในชุมชน ที่สามารถ ค้นหาสาเหตุของปัญหา หาทางแก้ไข และดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ในการแก้ไขปัญหา กิจกรรมที่เกิดขึ้นมีคุณภาพ ปริมาณและความต่อเนื่องในการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ มีพัฒนาการของกิจกรรมให้เชื่อมโยงกันเป็นระบบ สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเป็นที่ยอมรับจากบุคคลภายนอก นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในที่สุด ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดความ เข้มแข็ง คือ วัฒนธรรมชุมชน ระบบเครือญาติ ผู้นำชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถจัดการ ได้อย่างสมบูรณ์ แต่ชาวบ้านดอนหมู ก็ไม่ได้ปฏิเสธความช่วยเหลือจากภายนอก นโยบายรัฐและ การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและ องค์กรพัฒนาเอกชนจะเป็นตัวหนุนเสริมให้เกิด ความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยเวทีและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ปริญญา ต้อแก้ว(2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพในการเป็นชุมชนเข้มแข็ง ของชุมชน ตำบลป่าหุง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า การมีผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ และเป็นที่ยอมรับของชุมชน ทำงานสนองความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลัก ชักชวนให้คนในชุมชนเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ทำงานประสานกับ หน่วยงานราชการเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก ด้านการมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนอยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วนชุมชนไม่มีความสามัคคีเมื่อเกิดปัญหาส่วนรวมขึ้นในชุมชน ซึ่งอยู่ในระดับน้อย ด้านการมีฐานการรวมตัวทางวัฒนธรรมในการทำกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง ด้าน กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและ มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ขึ้น เพื่อให้ร่วมกันหาทางแก้ไข เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน อยู่ในระดับมาก ด้านความสามารถในการจัดการชุมชน ในด้านการดำเนินงานหรือจัดกิจกรรมต่างๆ ทางชุมชน จะมีการประชุม เพื่อให้คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น มีการวางแผน ตั้งวัตถุประสงค์หรือ เป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อหาแนวทางที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จ อยู่ในระดับปานกลาง แนวทางการส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรเอกชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ควรหาอาชีพเสริม ภายนอกภาคเกษตรกรรม หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง กับคนในชุมชนร่วมส่งเสริม สนับสนุน และประสานงาน ในด้านการฝึกอบรมอาชีพ ด้านความรู้ใน การจัดการชุมชน อบรมให้ความรู้ทางด้านการตลาด เพิ่มทักษะวิชาชีพอย่างต่อเนื่องให้กับชุมชน รวมทั้งจัดหาตลาดรองรับผลิตผลและผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ได้ผลิตออกมา

มิ่งขวัญ แดงสุวรรณ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านโป่ง มี ประวัติศาสตร์ความเป็นมา มีผู้นำชุมชนที่เป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล คนใน ชุมชนมีความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีศรัทธารวมทางจิตใจ ซึ่งถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ดังนั้นชุมชนที่มีทุนทางสังคมที่มีอยู่ในการ รวมกลุ่มกันวิเคราะห์หาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา ทำให้ชุมชนมีการเรียนรู้จากการทำงาน ร่วมกัน มีการจัดการ มีแผน มีโครงการ สมาชิกทุกคนมีความเสียสละ มีการแบ่งปันผลประโยชน์ อย่างยุติธรรม การที่สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพ มีคุณธรรม ทำให้ชุมชนมีสันติภาพ มีชุมชนเข้มแข็ง สามารถดำรงความเป็นชุมชนต่อไปได้ งานศึกษาชิ้นนี้ชี้ให้เห็น ความสำคัญของทุนทางสังคมที่ ส่งผลให้เกิดการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการวิเคราะห์ หาทางเลือกของตนเองในการแก้ไขปัญหา นำมาซึ่งความเข้มแข็ง มั่นคง ยั่งยืน

อำภา จันทราภาศ (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทุนทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เข้มแข็ง ได้ ทำการศึกษาในพื้นที่หมู่บ้านโป่งนก หมู่ 7 ตำบลแม่คะ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ทราบถึงทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็ง โดยมีแนวความคิดว่า ทุนทางสังคมที่มีอยู่ใน ชุมชนชนบทตามวิถีวัฒนธรรมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญและเป็นพื้นฐานที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนเกิด ความเข้มแข็ง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผลการศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมที่มีทั้งทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางธรรมชาติ ทุนบุคคล ทุนกลุ่ม/องค์กร ทุนเครือญาติและทุนเครือข่าย ที่มีอยู่ในชุมชนส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เพราะชุมชนได้ใช้ ทุนทางสังคมมาเป็นพื้นฐานในการสร้างเสริมความมั่นคงและยั่งยืนให้ชุมชน

และปัจจัยที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชน และการมีจิตสำนึกสาธารณะที่ทำให้ชุมชนสามารถสร้างชุมชน เข้มแข็ง การที่ผู้คนรวมกลุ่มกันได้มีความรู้สึก และตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ ต้องดูแลรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างอำนาจต่อรองกับภายนอกและปรับตัวให้เข้า กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของธรรมชาติและสังคมภายนอกได้อย่างมีศักดิ์ศรีและยังคงรักษา ความเป็นชุมชนได้อย่างมั่นคง ผลการศึกษาชิ้นนี้ชี้ให้เห็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนส่งผลให้ ชุมชนเกิดความเข้มแข็งซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่ผ่านปฏิบัติการทางวัฒนธรรมชุมชนสืบเนื่อง ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแต่ชุมชนสามารถปรับตัวเองได้

ผลการวิจัย

องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งบ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีดังนี้ ปัจจัยภายในชุมชน

ด้านทุนมนุษย์ ชุมชนบ้านโคกล่ามมีผู้นำที่มีภาวะความเป็นผู้นำ อีกทั้งเป็นผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชนโดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับครอบครัวตนเอง ผู้ใหญ่ จนเป็นที่รู้จักทั้งคนภายในตำบลและนอกตำบล ซึ่งทำให้ชุมชนบ้านโคกล่ามได้รับงบประมาณสนับสนุนในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนอยู่เสมอๆ รวมทั้งเป็นหมู่บ้านที่เข็ดหน้าซุตาของอำเภอเพราะเป็นหมู่เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบระดับจังหวัด และในชุมชนยังมีปราชญ์ที่มีความรู้เรื่องการย้อมผ้าไหมด้วยสีธรรมชาติพร้อมยังมีการรวมเป็นกลุ่มอาชีพที่สามารถเป็นที่สร้างรายได้ และสามารถดึงคนจากภายนอกชุมชนมาศึกษาดูงานในชุมชน ก่อให้เกิดรายได้ให้สมาชิกในชุมชนอีกด้วย

ด้านทุนสังคม ชุมชนบ้านโคกล่ามเป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่กันแบบเครือญาติ มีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมตามจารีตประเพณีท้องถิ่นคนในชุมชนมีความสามัคคี มีการรวมกลุ่มองค์กรในชุมชนและมีสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและงานประเพณีที่สำคัญต่างๆ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และการทอผ้าไหมของชาวบ้านโคกล่ามถือเป็นวิถีชีวิตหนึ่งที่ทำสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ปู่ย่า ตา ยาย เป็นภูมิปัญญาของคนในการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าไหม เนื่องจากผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติเป็นงานฝีมือพื้นบ้านเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงถึงศิลปวัฒนธรรม โดยวัตถุดิบที่ใช้คือ 5 พืช 1 สัตว์ คือ มะยม ขนุน คุณ ยอ ดาวเรือง สัตว์ 1 คือ ครั่ง ซึ่งเป็นชื่อที่เป็นมงคล ทำให้ผู้ที่ได้พบเห็นและได้ยินอยากจะซื้อไปสวมใส่ และการรวมกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกล่าม เกิดจากชุมชนบ้านโคกล่าม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และการทอผ้าไหมของชาวบ้านโคกล่ามถือเป็นวิถีชีวิตหนึ่งที่ทำสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ปู่ย่า ตา ยาย เป็นภูมิปัญญาของคนในการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าไหมมาแต่ก่อตั้งหมู่บ้าน การรวมกลุ่มทอผ้าไหมของชุมชนบ้านโคกล่าม เริ่มต้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 แต่เป็นการขับเคลื่อนยังไม่เป็นรูปร่างกิจกรรมของกลุ่มยังไม่มีชัดเจน จนมาถึงช่วงปี พ.ศ. 2553 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้ประสานงานตำบลได้รับการประสานจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว เกี่ยวกับกลุ่มทอผ้าไหมชุมชนบ้านโคกล่ามต้องการงบประมาณสนับสนุนและความรู้ในการบริหารกลุ่มฯ จากจุดเริ่มต้นนั้นเป็นต้นมา กลุ่มทอผ้าไหมก็เริ่มมีการ

ขับเคลื่อน มีการบริหารจัดการกลุ่มที่ดีและเป็นระบบ ผลผลิตของกลุ่มก็มีการพัฒนาขึ้น โดยสมาชิกกลุ่มได้รับการฝึกอบรมจากศูนย์ หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติร้อยเอ็ดซึ่งได้มาให้ความรู้ในการเลี้ยงไหม และนำตัวไหมพันธุ์ใหม่มาส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนได้เลี้ยงเพื่อเพิ่มปริมาณของไหมทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ผลผลิตของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านโคกล่ามได้รับมาตรฐาน มผช. และเข้าคัดสรรดาวของกรมการพัฒนาชุมชน ได้รับมาตรฐาน OTOP 4 ดาว

ด้านทุนกายภาพ การจราจร ประชาชนมีเส้นทางรถยนต์มีการใช้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เพื่อที่อยู่อาศัย และธุรกิจเข้าถึงทุกครัวเรือนมีระบบน้ำประปาหมู่บ้านทุกครัวเรือน และมีแหล่งน้ำธรรมชาติอุปโภคบริโภคมีการสื่อสารโทรศัพท์ แต่ในปัจจุบันถนนที่ในการขนส่งผลิตไปยังตลาดและใช้เชื่อมต่อกับหมู่บ้านอื่นเป็นหลุมเป็นบ่อ การคมนาคมจึงเป็นปัญหาที่ชุมชนบ้านโคกล่ามขอความช่วยเหลือจากทางภาครัฐ

ด้านทุนธรรมชาติ ชุมชนบ้านโคกล่าม มีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 1,868 ไร่ และมีพื้นที่สาธารณะไว้สำหรับปลูกหม่อน จำนวน 20 ไร่ โดยการบริหารจัดการพื้นที่ปลูกหม่อนของชุมชนแบ่งให้สมาชิกในชุมชนที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมทุกครัวเรือน โดยแบ่งให้ครัวเรือนละ 1 ลีอก

ด้านทุนการเงิน 1) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านโคกล่าม จัดตั้งขึ้นเพื่อให้สมาชิกรู้จักการเก็บออมเงินและให้กู้ยืมเงินไปลงทุนในการประกอบอาชีพ โดยดำเนินงานภายใต้หลักคุณธรรม 5 ประการ ดังนี้ 1) ความซื่อสัตย์ 2) ความเสียสละ 3) ความรับผิดชอบ 4) ความเห็นอกเห็นใจกัน 5) ความไว้วางใจกัน โดยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านโคกล่ามคิดดอกเบี้ย ร้อยละ 4 บาท/ปี ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่ม จำนวน 122 คน มีเงินรวมทั้งหมด 2,745,934 บาท 2) เป็นเงินที่ภาครัฐสนับสนุนเงินทุนในระดับหมู่บ้าน สำหรับให้ครัวเรือนเป้าหมายไปประกอบอาชีพ โดยไม่มีดอกเบี้ย และมอบอำนาจให้คณะกรรมการกองทุน กข.คจ. ประจำหมู่บ้านรับผิดชอบ บริหารจัดการเงินทุนของหมู่บ้านด้วยตนเอง โดยสนับสนุนเงินทุนหมู่บ้านละ 280,000 บาท ปัจจุบันชุมชนมีเงินโครงการเพิ่มจากเงินต้น 280,000 บาท เป็นเงิน 470,986.07 บาท ซึ่งยอดที่เพิ่มมานี้เป็นเงินที่ผู้กู้ยืมเสียดอกเบี้ยแต่เงินดอกเบี้ยในโครงการนี้ให้เรียกว่าเงินบริจาค 3) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านโคกล่าม(กทบ.) เป็นกองทุนที่ได้รับจัดสรรจากภาครัฐ โดยในระยะแรกชุมชนบ้านโคกล่ามได้รับงบมา 1 ล้านบาท กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเป็นกองทุนหมุนเวียนประเภทเพื่อการกู้ยืม กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกองทุนละ 1 ล้านบาท โดยให้ประชาชนร่วมกันบริหารจัดการกองทุนด้วยตนเอง ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านโคกล่าม มีเงินกองทุนทั้งหมด 2,425,634.56 บาท โดยกองทุนคิดดอกเบี้ยร้อยละ 4 บาท

กิจกรรมการพัฒนา การจัดเวทีประชาคมเป็นกิจกรรมที่ชุมชนบ้านโคกล่ามใช้ในการหามติในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม โดยการจัดประชาคมแต่ละครั้งผู้ใหญ่บ้านจะประกาศทางหอกระจายข่าว ถึงเรื่องที่จะทำการประชาคมและนัดหมายเวลา เมื่อชาวบ้านได้ยินและรับทราบเรื่องผู้ใหญ่ประกาศ ชาวบ้านก็จะมารวมตัวกัน ณ จุดนัดหมาย นั่นก็คือศาลาประชาคมประจำหมู่บ้าน **การจัดทำแผนชุมชน** ในแต่ละปีจะมีการปรับ

แผนชุมชนปีละ 1 ครั้ง โดยผู้ใหญ่บ้านจะแจ้ง วัน เวลา และสถานที่ให้ลูกบ้านทราบ ในการดำเนินเวทีทำแผนชุมชนจะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมเวทีช่วยกันวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชน เสนอปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยปัญหาและความต้องการจะออกมาในรูปแบบโครงการเพื่อแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนโครงการที่ผ่านการประชาคมนั้น จะถูกบรรจุไว้ในแผนจนกว่าจะได้รับการแก้ไข หรือมีมติจากการประชาคมให้เอาออกจากแผนชุมชน โครงการที่ได้จากการประชาคมแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ ทำเอง ทำร่วม ทำให้

การจัดกิจกรรมเพื่อแสดงการยกย่องเชิดชู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณให้คนในชุมชนทราบและยอมรับโดยทั่วไป เพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติของบุคคลอื่นในหมู่บ้านหรือชุมชน

กิจกรรมการขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการลดรายจ่าย ด้านการเพิ่มรายได้ ด้านการประหยัด ด้านการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนด้านการเอื้ออารีต่อกัน

ปัญหาที่มีต่อความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโคกล่าม 1. คนรุ่นใหม่เข้าไปเรียนและไปทำงานที่กรุงเทพฯ ทำให้ขาดคนรุ่นใหม่ ในการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหม และการย้อมผ้าไหมด้วยสีธรรมชาติ 2. ผู้ใหญ่บ้านรวมงานไว้ที่ตัวเองคนเดียว ยังไม่มีการกระจายงานให้ผู้ช่วยหรือคณะกรรมการคนอื่นเท่าที่ควร 3. ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ เนื่องจากฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรได้ผลผลิตน้อย รายได้จากการทำเกษตรลดลง คนในชุมชนกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านเพื่อใช้ในการลงทุนทำการเกษตร ก่อให้เกิดการเป็นหนี้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้น และค่าเฉลี่ยความสุขมวลรวมในชุมชนลดลง

ปัจจัยภายนอกชุมชน การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งจากภาครัฐมีส่วนช่วยส่งเสริม และสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และมีความจำเป็นต่อการพัฒนาชุมชน โดยพบว่าชุมชนบ้านโคกล่ามในระยะแรกของการรวมตัวของกลุ่มในชุมชนชุมชน ยังไม่สามารถรวมตัวกันได้ เนื่องจากขาดปัจจัยทางด้านการเงินทุนสนับสนุน และขาดการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี เช่นการขาดทักษะในการทำบัญชี รวมไปถึงขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาฝีมือ ซึ่งปัญหาดังกล่าวต้องพึ่งภาครัฐในการเข้ามาช่วยส่งเสริมและพัฒนาในเรื่องที่เกินศักยภาพของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ข้อค้นพบเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ดังนี้

1) ปัจจัยภายในชุมชน

ผู้นำชุมชนเป็นคนที่มีความสามารถในการบริหารจัดการปัญหาในชุมชนได้อย่างรวดเร็ว เมื่อลูกบ้านมีปัญหาก็สามารถแก้ปัญหาได้ รวมทั้งมีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านเป็นคนตั้งใจทำงานมาก อีกทั้งเป็นผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชนโดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับครอบครัวตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบและลักษณะความเป็นชุมชนเข้มแข็งของโกวิทย์ พวงงาม (2553) โดยกล่าวถึง การมีภาวะผู้นำชุมชน (community leadership) คือ ผู้นำเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ไม่ผูกขาดกับความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียวพร้อมที่จะเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่นฝึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่นและร่วมกันทำประโยชน์เพื่อชุมชน โดยสรุปผู้นำที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คือผู้ที่เชื่อมประสานแนวคิดต่าง ๆ ของสมาชิกและองค์กรชุมชนเพื่อนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมนั่นเอง

ชุมชนบ้านโคกล่ามเป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่กันแบบเครือญาติ มีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมตามจารีตประเพณีท้องถิ่นคนในชุมชนมีความสามัคคี มีสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและงานประเพณีที่สำคัญต่างๆ และมีการรวมกลุ่มองค์กรในชุมชนเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหมและภูมิปัญญาการย้อมผ้าไหมด้วยสีธรรมชาติ โดยชุมชนบ้านโคกล่าม มีปราชญ์ที่มีองค์ความรู้ที่สะสมและเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกในกลุ่มเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนบ้านโคกล่าม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความเข้มแข็งของชุมชนประกอบด้วยหลายมิติ ของ โหะวานนท์ และคณะ(2550) โดยกล่าวถึง ความเข้มแข็งของชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การมีความสามัคคี มีความไว้วางใจกันระหว่างคนในชุมชน สามารถร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหาของชุมชน มีจิตสำนึกสาธารณะ มีศีลธรรม มีความมั่นใจในศักยภาพของชุมชนในการแก้ปัญหาของชุมชน รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันกันเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม พึ่งพาอาศัยกันและกันได้ ในยามจำเป็น มีวิถีคิดที่จะพึ่งตนเอง มีกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน มีสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีความสามารถปรับใช้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชน

ชุมชนบ้านโคกล่ามได้รับงบประมาณในการจัดตั้งศูนย์จัดการกองทุนชุมชน โดยเป็นการสร้างเครือข่ายในด้านเงินทุนในชุมชน ศูนย์มีหน้าที่ส่งเสริมให้คนในชุมชน เข้าร่วมโครงการของศูนย์คือ โครงการ 1 ครวเรือน 1 สัญญา ซึ่งจะเห็นได้ว่ากองทุน ทุกกองทุนในชุมชนบ้านโคกล่าม มีอัตราดอกเบี้ยเท่ากันหมดเพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนกู้แค่กองทุนเดียว และกรรมการแต่ละกองทุนก็ทราบได้ว่าสมาชิกที่กู้ยืมแต่ละกองทุนกู้ยืมไปเท่าไร เป็นการป้องกันไม่ให้สมาชิกในชุมชนกู้ยืมเงินมากเกินไปซึ่งเป็นการเสี่ยงในการส่งใช้เงินคืน และการจะกำหนดดอกเบี้ยในแต่ละกองทุนต้องผ่านการประชาคมของสมาชิกในแต่ละกองทุน และเปลี่ยนกฎระเบียบเรื่องดอกเบี้ย โดยประกาศไว้ในที่สาธารณะ การสร้างเครือข่ายชุมชน เป็นกระบวนการหนึ่งที่สอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบและลักษณะความเป็นชุมชนเข้มแข็งของโกวิทย์ พวงงาม (2553) โดยกล่าวถึง เครือข่ายชุมชน (community networks) คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการประชาสัมพันธ์ด้วยความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและจิตวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้มีพลังเข้มแข็ง

ชุมชนบ้านโคกล่ามมีกิจกรรมการพัฒนาในเรื่อง ของการทำแผนชุมชน ปีละ 1 ครั้ง และกิจกรรมที่ชุมชนบ้านโคกล่ามใช้ในการหามติในเรื่องที่เกี่ยวกับส่วนรวม โดยการจัดประชาคมแต่ละครั้งผู้ใหญ่บ้านจะประกาศทางหอกระจายข่าว ถึงเรื่องที่จะทำการประชาคมและนัดหมายเวลา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง (ทวิศักดิ์ นพเกษตร (2542)กล่าวไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและการตัดสินใจ การตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะจำเป็นต้องดำเนินการหลังกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งหมายถึง สิ่งซึ่งประชาชนเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดกับชุมชนสาธารณะซึ่งกระบวนการเรียนรู้ไม่ใช่ประชาชนหรือชุมชนเพียงรับฟังข้อมูลและข้อเสนอแนะเท่านั้น ประชาชนจำต้องพูดคุยถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพราะไม่มีใครมีประสบการณ์ที่เหมือนกันในเรื่องเดียวกัน ต่างคนต่างมีประสบการณ์และมองสิ่งเดียวกันจากมุมมองและการให้คุณค่าที่แตกต่างกัน ชุมชนที่มีประชาคมที่เข้มแข็งจึงเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

2) ปัจจัยภายนอก

การสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐนั้นมีส่วนช่วยส่งเสริม และสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และมีความจำเป็นต่อการพัฒนาชุมชน โดยพบว่าชุมชนบ้านโคกล่ามในระยะแรกของการรวมตัวของกลุ่มในชุมชนชุมชน ยังไม่สามารถรวมตัวกันได้ เนื่องจากขาดปัจจัยทางด้านการเงินทุนสนับสนุน และขาดการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน (ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ, 2540) ได้กล่าวไว้ว่า การสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ซึ่งสามารถที่จะทำกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาบางประเภทได้ โดยอาศัยการช่วยเหลือของตนเองของคนในชุมชน หรือหมู่บ้านเป็นหลัก ส่วนรัฐบาลนั้นจะคอยช่วยเหลือสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และช่วยเหลือในส่วนที่ เกินขีดความสามารถของประชาชน และยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของปริญญา สิงห์เรือง (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาบ้านดอนหมู ตำบลขามเปี้ย อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า นโยบายรัฐและ การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนจะเป็นตัวหนุนเสริมให้เกิด ความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยเวทีและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าความเป็นชุมชนเข้มแข็ง เกิดจากองค์ประกอบของชุมชนหลายๆอย่างรวมกัน การมีภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ชุมชนมีการวางแผนชุมชนและมีการแก้ปัญหาต่างๆผ่านทางเวทีประชาคม ก่อให้เกิดชุมชนที่มีความสามัคคีและเป็นชุมชนที่มีความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งเหล่านี้รวมกันเป็นองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น คนในชุมชนมีความสุข เป็นชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน

5.4 ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผู้ใหญ่บ้านควรมีการบริหารจัดการงานในส่วนที่บุคคลอื่นสามารถทำแทนผู้ใหญ่บ้านได้ ให้กับผู้ช่วยหรือคณะกรรมการในชุมชนได้มีบทบาทในหมู่บ้านมากขึ้น

2. การที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้ต้องเกิดจากตัวชุมชนเอง แต่การสนับสนุนจากภาครัฐเป็นสิ่งจำเป็นที่จะมาส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งงบประมาณนั้นควรมาในรูปแบบการให้ความรู้ทางวิชาการมากกว่าการใช้งบประมาณที่นำเงินมาให้ เพราะจะทำให้ชุมชนรอคอยความช่วยเหลือจากรัฐอย่างเดียวซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความอ่อนแอ

5.5 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมที่มาจากงบประมาณที่สนับสนุนจากหน่วยงานองค์กรที่มาจากภายนอกชุมชน เนื่องจากเป็นความต้องการพัฒนาจากภายนอก ซึ่งอาจจะมีผลต่อความยั่งยืนของชุมชนเข้มแข็ง

อ้างอิง

ภัทรพงษ์ ศรีอำไพ. (2551). ความเข้มแข็งของความเป็นชุมชนหมู่บ้านแม่กะ ตำบลสะลวง

อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต(การเมือง

การปกครอง): มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สาวิณี รอดสิน.(2554).ชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนบ้านปางจำปี ตำบลห้วยแก้ว

อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

ปริญญา สิงห์เรือง. (2551).ชุมชนเข้มแข็ง. กรณีศึกษาบ้านดอนหมู ตำบลขามเปี้ย อำเภอตระการ

พิชผล จังหวัดอุบลราชธานี. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์และการพัฒนา คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ธีรพงษ์ แก้วหาวงษ์. (2543). กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง. ประชาคม ประชาสังคม.

ขอนแก่น: โครงการจัดตั้งมูลนิธิเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชมรมนักวิชาการสาธารณสุขภาคตะวันออกเฉียงใต้.

อุทัย ดุลเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. (2547).ชุมชนเข้มแข็ง หนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.

:วารสารเศรษฐกิจและสังคม.

อำภา จันทราภาศ.(2543).หนทางชุมชนที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน.วิทยานิพนธ์

ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทงศ์ศักดิ์ คุ้มไชน้ำ.(2542). หลักการพัฒนาชุมชน กรุงเทพฯ: ปิธิการพิมพ์.

พีรพัฒน์ พันศิริ.(2559). เอกสารประกอบการสอน รายวิชาการพัฒนาองค์กรชุมชน. คณะ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: ,มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ประเวศ วะสี.(2540). ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์.พิมพ์ครั้งที่ 4

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน.(2555).คู่มือการดำเนินงานอาสาสมัครพัฒนาชุมชน(อสพ.) รุ่นที่ 65/2:
กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

ทวีศักดิ์ นพเกษร.(2542).วิกฤตสังคมไทย 2540 กับบทบาทวิทยากรกระบวนการ เล่ม 2

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์.(2526).การพัฒนาชุมชน.พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

พัฒน์ บุณรัตน์พันธ์.(2517)การสร้างพลังชุมชนโดย ขบวนการพัฒนาชุมชน.กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนา
พานิช จำกัด.